

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

УДК 81'255.4

DOI 10.3165/2520-6966-2019-13f-96-254-266

О. М. Петрик

кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології, компаративістики та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, e-mail: petrykhelena2000@gmail.com;

М. В. Романова

магістрантка II курсу ННІ ФІЛОЛОГІЇ, перекладу та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, e-mail: ifromdybovyazivka@gmail.com

Специфіка перекладу порівнянь у поемі М. Лермонтова "Демон"

Статтю присвячено особливостям перекладу порівнянь на матеріалі поеми М. Лермонтова "Демон" та її перекладу, виконаного В. Сосюрою. Доведено, що порівняння як мовний феномен виступають потужним засобом характеристики явищ, сприяють розкриттю задуму, позиції, світовідчуття поета, виявляють суб'єктивно-оцінне ставлення до фактів об'єктивної дійсності. Порівняння М. Лермонтова вирізняються експресивно-оцінними характеристиками, репрезентують індивідуальний погляд на той чи інший предмет або явище чи на схожість з іншим предметом чи явищем, містять відображення картини світу народу, до якого належить автор.

Труднощі передачі порівнянь зумовлені в першу чергу особливостями поетичного перекладу: оригінальністю форми, розміру, рими, ритміко-інтонаційної своєрідності, значно більшої ваги окремого слова, широкого використання фонетичних засобів організації тексту. Не менш важливими ознаками є своєрідність і специфіка образної системи кожної з мов. З'ясовано, що для забезпечення адекватності в перекладі порівнянь та збереження індивідуального стилю автора перекладачеві необхідно володіти конкретними прийомами перекладу. Найуживанішим прийомом у В. Сосюри виступає калькування, оскільки оригінальні порівняння легше йому піддаються через те, що на них рідше накладається відбиток соціальної специфіки. Але прийнятним цей прийом може бути лише за умови збігу образів вихідної та перекладної мов. Найпоширеніший тип перекладацьких трансформацій – заміни – В. Сосюра використовує задля

обов'язкового збереження форми вірша або коли в мові перекладу не виявлено повного стилістичного відповідника чи цей відповідник не може бути використаним через неадекватність емоційно-експресивного забарвлення. Опущення перекладач не застосовує, а компенсує пропущені порівняльні конструкції іншими тропами, зберігаючи смисл висловлення. Частовживані додавання допомагають перекладачеві зберегти форму поеми, рідше – компенсувати втрати, та найбільше в них виявляється перекладацька майстерність В. Сосюри, розуміння внутрішнього світу поета, глибинного прочитання оригіналу, тонкого відчуття індивідуального стилю, знання мови й бездоганного володіння її багатствами.

Ключові слова: порівняння, поетичний переклад, адекватність, прийоми перекладу, калькування, заміни, опущення, додавання.

На сьогодні в перекладознавстві все більше уваги приділяється окремим теоріям перекладу, до яких можна віднести й переклад художніх творів. Оскільки обсяг перекладної художньої літератури неухильно зростає, а якість перекладу залишає бажати кращого, виникає потреба зіставного аналізу тексту оригіналу й перекладу з метою виявлення найбільш удалих стратегій перекладу та критеріїв оцінки якості перекладу.

В умовах міжкультурної комунікації, коли між автором і читачем виникає проміжна ланка – перекладач, який бере на себе відповідальність представити іноземного автора співвітчизникам, включаючи в переклад усі нюанси культури, особистості, індивідуального мислення й стилю автора, перекладачеві необхідні конкретні прийоми перекладу, що дозволять правильно відтворювати індивідуальний стиль автора.

Художній текст являє собою певну модель світу, це складне переплетіння змістотвірних та структуротвірних кодів. Завдання перекладача – зберегти й передати всі тонкощі тексту оригіналу, розшифровуючи закладену в ньому інформацію. Саме якість художнього перекладу визначає сприйняття оригінального тексту реципієнтом перекладу, його бачення іншомовної культури.

Забезпечуючи естетичний вплив на читача, у художньому тексті, як у жодному іншому, автор широко використовує різні зображально-виражальні засоби мови, де одним із найяскравіших виступає порівняння. Це потужний засіб характеристики явищ, він значною мірою сприяє розкриттю задуму, позиції, світовідчуття поета, виявляючи суб'єктивно-оцінне ставлення до фактів об'єктивної дійсності.

Загальновідомо, що процес порівняння є обов'язковим елементом мисленнєвої діяльності людини, "без неї неможливий аналіз ознак предмета й визначення його місця в довкіллі, це один із

прийомів пізнання зовнішнього світу, унаслідок застосування якого виникає нове знання про реалії" [2, с. 13].

Порівняння являє собою складне, багатоаспектне явище. Як мовний феномен воно має давню історію. Детальне його вивчення представлено трьома напрямками: риторико-поетологічним, літературознавчим, лінгвостилістичним. У граматичному аспекті порівняння вивчали Л. Прокопчук, С. Рошко; у стилістичному М. Брандес, І. Голуб, Г. Довженко, О. Марчук, Л. М'яснянкіна; у функціональному А. Романченко, Н. Шаповалова, О. Щепка. Проте доводиться констатувати: сьогодні ще мало уваги приділяється проблемі перекладу порівнянь у поетичному тексті зі збереженням виразності й експресивності та функції репрезентанта авторського ідіостилю.

Виконання повноцінного перекладу вірша зі своєю вишуканою римою й художніми образами є набагато складнішим завданням, ніж переклад прозового тексту. Природа поетичного твору має чимало відмінностей від природи твору прозового – значно більша вага окремого слова, широке використання фонетичних засобів організації тексту, ритміко-інтонаційна своєрідність. Під час перекладу варто брати до уваги оригінальний розмір, риму вірша, щоб у друготворі, як і в оригіналі, також розкривався змістовий аспект поетичної форми.

Труднощі передачі порівнянь у поетичному тексті також зумовлені своєрідністю і специфікою образної системи кожної мови, що формується під значним впливом історії, культури, соціального буття народу. Та, незважаючи на це, категорія образності принципово є перекладною, оскільки вона є іманентним чинником мови і може бути віднесена до розряду міжмовних універсалій.

М. Лермонтов належить до кращих світових майстрів слова, поетичне обдарування яких ставить творчість поза часом і дає змогу багатьом наступним поколінням читачів відкривати нові глибини навіть у широко відомих творах. Його поезія була перекладена багатьма мовами. Український же читач побачив її у вірцевих перекладах М. Рильського, В. Сосюри, А. Малишка, В. Швеця, М. Терещенка, Д. Білоуса, Л. Первомайського.

Для аналізу був обраний переклад поеми "Демон", здійснений В. Сосюрою [8]. Такий вибір обґрунтовано схожістю бентежності духу поета й перекладача, романтики невдоволення світом, самим собою та місцем, яке вони займають у житті. У роботі В. Сосюра адекватно відобразив особливості оригіналу: зображально-виразальні засоби, точність рими. Маючи блискучі знання, відчуття музики, віртуозно володіючи словом, перекладач прекрасно зобразив

бурю емоцій, відданість пристрасті, пережив і відтворив усі почуття й особливості поезії оригіналу.

Переклад поетичних порівнянь належить до сфери вузько-спеціалізованих перекладацьких питань. Необхідним чинником його здійснення є максимальне наближення до оригінального тексту. Виняткову роль у перекладі відіграє талант перекладача, його здібність знаходити такі відповідники, які б природньо, органічно сприймалися людьми іншої культури.

У художньому мовленні процес пізнання довкілля здійснюється за допомогою образів. Поет аналізує дійсність, абстрагує, синтезує й узагальнює явища об'єктивного світу й у такий спосіб пізнає його. А пізнаючи, він помічає й відбирає ті конкретні, яскраві деталі пізнаваних явищ, у яких виявляється головне, загальне для них, закономірне – суть явищ і які потім узагальнюються в типових образах. Така особливість художнього мислення зумовлює специфіку порівнянь у художньому мовленні.

У поезії порівняння зазвичай використовують для розкриття ознак одного предмета через зіставлення його з іншим. Під час зіставлення двох предметів ознаки відомого переносяться на пізнаваний, які стають характерними для останнього. За допомогою порівнянь автор зображує саме ті деталі, які, крім яскравості свого вираження, найбільш точно відображали б спостережене ним явище чи предмет [7, с. 77].

Порівняння М. Лермонтова вирізняються експресивно-оцінними характеристиками, виявляють відношення автора до предмета мовлення й справляють значний вплив на отримувача повідомлення. Вони репрезентують індивідуальний погляд на той чи інший предмет або явище чи на схожість з іншим предметом чи явищем та містять відображення картини світу народу, до якого належить автор.

У перекладі порівняння М. Лермонтова викликають труднощі, оскільки для їхнього відтворення необхідний талант перекладача, здібність знаходити такі еквіваленти, які були б співзвучні картині світу людей іншої культури.

Під час перекладу порівнянь зрідка можна скористатися прийомом аналогу, який властивий для перекладу стійких словосполучень (кліше, фразеологізмів) на взірць *взяти до уваги / принять во внимание; порядок денний / повестка дня; обоє рябоє / два сапога пара; теревені правити / бобы разводить; для милого друга і вола з плуга / для милого дружка и сережка из ушка*. Це пояснюється тим, що авторські порівняння не зафіксовані в словниках. Описовий пере-

клад теж маловживаний, оскільки призводить до повної втрати образності. Дослівний переклад хоча й не завжди можливий, але найбільш прийнятний за умови збігу образів вихідної та перекладної мов.

Оригінальні порівняння легше піддаються цьому прийомові перекладу через те, що на них рідше накладається відбиток соціальної специфіки. Абстрагуючись від них, можна умовно отримати якийсь "інваріант людського оточення", у якому зв'язок речей і явищ, побачених суб'єктом, повинен відповідати критерію істинності. Суб'єктивне начало в авторському образі, як це не парадоксально звучить, має бути досить об'єктивним, оскільки будь-який відправник мовлення розраховує на те, щоб бути зрозумілим, тобто на соціалізоване, типізоване сприйняття свого повідомлення [6].

Зважаючи на праці Л. Бархударова та В. Комісарова [1; 5], у яких представлені типи трансформацій у перекладі порівнянь, з'ясували, що В. Сосюра послуговується такими прийомами:

- 1) дослівний переклад (калькування);
- 2) заміни різних типів;
- 3) опущення;
- 4) додавання.

Калькування – це тип трансформації, зорієнтований на відтворення форми транслатема, унаслідок чого відбувається передача мовного знака мови оригіналу шляхом відтворення морфемної будови слова або послівного порядку в словосполученні. Наприклад:

Лучом румяного заката

*Твой **стан**, как лентой, обовью... [9, с. 13].*

Вечірнім променем рум'яним

*Твій **стан**, як стрічкою, пов'ю... [8, с. 154].*

Значна кількість застосування калькування пояснюється тим, що цей прийом допомагає В. Сосюрі зберегти індивідуально-авторське бачення й пізнання світу.

Залишаючи незмінними структуру й образ у порівнянні, перекладач намагається зробити друготвір адекватним та еквівалентним на рівні окремих сегментів тексту. Наприклад:

*И **Терек**, прыгая, как львица*

С косматой гривой на хребте,

Ревел... [9, с. 116].

*І **Терек**, буйний, як левиця,*

Піднявши гриву на хребті,

Ревів... [8, с. 130].

Зберігаючи порівняльну конструкцію *Терек как львица* → *Терек як левиця*, перекладач наголошує на образності, символічності в поемі. Образ річки є важливим для автора: він покликаний відтворити утаємничений, дикий, дещо суворий, чарівний край. Порівняння підкреслює підтекст (повинно статися щось погане), викликає потрібні асоціації в читача, оскільки в лексемі *левиця* імпліцитно представлені семи 'сильний', 'грізний', 'страшний'.

... *Отважный князь не молвил слова;*
В руке сверкнул турецкий ствол,
Нагайка щелк – и, как орел,
Он кинулся... и выстрел снова! [9, с. 122].
Підвівся князь на стременах,
Немов орел, щоб стать до бою... [8, с. 136].

М. Лермонтов використовує для порівняння образ *орла*, одного з найбільш розповсюджених, однозначних та універсальних символів, що втілює міць, швидкість та інші ознаки тварин у всій величі. У слов'ян орел асоціюється з такими рисами, як гордість, сміливість, мужність, справедливість. Разом із тим народ виділяє його з гурту, зображуючи як окрему, несупільну істоту. Орел волелюбний, але й самотній, правдивий, але й жорстокий, як саме життя [4, с. 312]. Князь постає перед читачем як гордий, відважний, сильний володар.

Цікавими в цій групі є одиниці, у яких основні складові порівняння збережено, але різна структура і в додаткових семантичних елементах наявна заміна чи додавання / опущення. Наприклад:

То не был ада дух ужасный,
Порочный мученик – о нет!
Он был похож на вечер ясный:
Ни день, ни ночь, – ни мрак, ни свет! [9, с. 126].
То був не пекла дух жажливий,
Він ніби вечір був мінливий:
Ні світло дня, ні ночі тьма... [8, с. 140].

Структура в зіставлюваних одиницях представлена по-різному: якщо в оригіналі компаративним показником є лексико-семантичний засіб *похож на*, то в перекладі – це синтаксичний засіб, порівняльний сполучник *ніби*. Додатковий семантичний елемент *демон был похож на вечер ясный* в українському перекладі відтворено як *демон ніби вечір був мінливий*. Причому російський варіант усталеного постпозитивного означення відтворює семантику "ничем не омрачєнный, спокойный, чистый; исполненный прямоты, искренности", що допомагає читачеві розкрити внутрішній стан героя, його став-

лення до Тамари. Український варіант акцентує увагу на іншій рисі характеру демона "який швидко змінюється", тобто він може бути ніжним і відвертим з Тамарою і водночас караючим, безкомпромісним з іншими.

Емоційно-експресивне забарвлення порівнянь інколи важко піддається перекладові, оскільки формується не лише лексичними засобами. Засобом посилення експресивності тропу на фонетичному рівні може бути звукопис, який тісно пов'язаний із підтекстом та допомагає передати найглибші думки й відтінки почуттів. Наприклад:

*Он был могущ, как вихорь шумный,
Блистал, как молнии струя [9, с. 142].
Він весь, як вихор темнокрилий,
Як чорна блискавка сія [8, с. 159].*

Використання асонансу [у] в оригіналі допомагає підкреслити сильний, владний, могутній образ, оскільки звук [у] є напруженим. Проте відтворення звукопису в перекладі є проблематичним через об'єктивні причини (звукова різнооформленість відповідників). Незважаючи на це, перекладач використовує асонанс [и] та алітерацію [р], які створюють ефект сили й міці. Крім того, заміна лексеми *шумный* на *темнокрилий* та додавання прикметника *чорна* посилюють створюваний образ у перекладі, увиразнюють його, роблячи утаємниченим, але разом із тим візуалізованим. Акцентуючи увагу на різних звуках, перекладач сприяє більш повному і яскравому втіленню авторських думок і почуттів.

Отже, для досягнення адекватності та збереження семантичної еквівалентності В. Сосюра активно послуговується калькуванням, яке зорієнтоване на відтворення форми, що допомагає йому максимально відтворити ідіостиль М. Лермонтова.

Заміни – найбільш поширений тип перекладацької трансформації. Інколи в мові перекладу не виявляється повного стилістичного відповідника слову вихідної мови. Навіть коли словник і подає відповідник, що належить до тієї чи іншої стилістичної категорії, що й іншомовне слово, часто цей відповідник не може бути використаним через неадекватність емоційно-експресивного значення. Для поетичного перекладу це ще й ускладнюється обов'язковим збереженням форми твору (рима, ритм, римування, розмір).

Встановлено, що при перекладі поеми відбувалася заміна як суб'єкта порівняння, так і об'єкта порівняння. Наприклад:

Твоей **любви** я жду, **как дара...** [9, с. 137].

Від тебе **щастя** жду, **як дару...** [8, с. 153].

Цього разу суб'єкт **любовь** "чувство горячей сердечной склонности, влечение к лицу другого пола" замінено на **щастя** "стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення й безмежної радості, яких зазнає хто-небудь". Перекладач, використавши **генералізацію** (різновид заміни), показав не лише почуття героя, але і його загальний стан, оскільки щастя включає в себе й почуття любові, у такий спосіб розширивши контекст.

Цікавими в межах цієї групи є порівняння незвичної структури: суб'єкт порівняння → ознака → об'єкт порівняння (який одразу ж стає суб'єктом порівняння) → ознака → об'єкт порівняння. Наприклад:

Но луч луны, по влаге зыбкой

Слегка играющий порой,

Едва ль сравнится с той улыбкой,

Как жизнь, как молодость, живой... [9, с. 119].

Проміння місячне, що грає

По розхвильованій воді, –

*Хто з ним **ці чари порівняє,***

Як цвіт, як щастя, молоді? [8, с. 132].

Автор порівнює *луч луны* з *улыбкой* головної героїні твору Тамари, проте наголошуючи на неможливості, несумісності зіставлення, оскільки суб'єкту порівняння не вистачає тієї ознаки (*живой*) для можливості зіставлення й порівняння. У той же час *улыбка* з об'єкта порівняння переходить у суб'єкт порівняння: *улыбка* → *жизнь, улыбка* → *молодость*. Цікавим є той факт, що ознака в такому незвичному порівнянні залишається сталою, однаковою (*живой – такой, который живет, обладает жизнью; полный жизненной энергии*).

Перекладач зумів зберегти в перекладі незвичну структуру порівняння (*проміння місячне* → *чари* → *цвіт, щастя*), але використав при цьому **лексичні й граматичні заміни**. У словосполученні *луч луны* зв'язок керування представлений поєднанням іменника в Н. в. з іменником у формі Р. в. належності; у перекладі в словосполученні *проміння місячне* – зв'язок узгодження – сполучення іменника з прикметником у формі Н. в. Отже, наявна граматична заміна форми слова й частини мови (*луна // місячний*).

Застосована генералізація (*улыбка // чари*) є цілком виправданою: перекладач концентрує увагу не тільки на елементі зовнішності, а й показує внутрішній світ та риси характеру героїні – вона надзвичайної вроди, юна, сповнена життєвої енергії.

Примітно, що в порівнянні його об'єкт *молодость* при перекладі замінюється іншою лексемою, але не втрачається, а переходить в ознаку порівняння *молодий*, що сприяє збереженню лексичної наповнюваності тексту.

Лексична заміна порівнянь *как жизнь, как молодость // як цвіт, як щастя* гармонійно вписується в текст друготвору. Перекладач використовує органічніші форми для української мови, малює читачеві більш звичні образи.

Опущення – це різновид трансформації, що полягає в опущенні в тексті перекладу семантичних компонентів, що мають експліцитне вираження в тексті оригіналу [10, с. 74], тобто це такий прийом перекладу, коли з об'єктивних причин перекладач не зберігає в перекладі той чи інший образ, лексему, поняття.

У досліджуваному матеріалі контекстуально невиправданих пропусків не виявлено. Пропуск порівнянь, які є типовим художнім засобом і характерною рисою творчості М. Лермонтова, призведе до порушення смислу поеми. Тому В. Сосюра компенсує пропущені порівняльні конструкції іншими сполуками, зберігаючи смисл висловлення. Наприклад:

Как пери спящая мила,

Она в гробу своем лежала,

Белей и чище покрывала... [9, с. 139].

Як пері в сні, вона була

В гробу над білим покривалом,

... Печальний сніг її чола... [8, с. 156].

Використана метафора заміщує порівняння й акцентує увагу в тексті на ознаці зіставлення – *білий* (спочатку вона з'являється за допомогою прикметника *білий* у прямому значенні). Через використаний образ снігу посилюється прихована сема кольору.

В іншому прикладі пропуск порівняння також компенсується метафорою, яка, проте, характеризує не спосіб згадування мрій, як порівняння, а минущість мрій, їхню плинність:

И долго сладостной картиной

Он любовался – и мечты

О прежнем счастье цепью длинной,

Как будто за звездой звезда,

Пред ним катилися тогда... [9, с. 120].

Він тішив зір... Дух самоти,

В тумани мрій він знов полинув

Про щастя давнє, в давні дні,

Що одивіли удалині... [8, с. 134].

У таких прикладах смисл зберігається, але певною мірою порушується художня образність мови поета. Від читача більше не вимагається творчого сприйняття оказіональної ознаки, якої набуває суб'єкт у процесі порівняння його із семантично не пов'язаним поняттям.

Додавання – це різновид трансформації, що полягає у введенні в текст перекладу семантичних компонентів, що не мають експліцитного вираження в тексті оригіналу [10, с. 75], тобто це розширення в перекладі тексту оригіналу, що пов'язане з необхідністю передачі повноти його змісту. Уведені в текст порівняння допомагають перекладачеві зберегти форму поеми, у деяких випадках компенсувати втрати, проте найбільш яскраво в них виявляється перекладацька майстерність, розуміння внутрішнього світу поета, глибинного прочитання оригіналу, тонкого відчуття індивідуального стилю, знання мови й бездоганного володіння її багатствами.

Наприклад:

Опасен, узок путь прибрежный!

Утесы с левой стороны,

Направо глубь реки мятежной... [9, с. 120].

Тривожна путь на узбережжі,

Ліворуч – скелі, наче вежі,

Праворуч – річки глибина... [8, с. 135].

У перекладі автор навмисно вводить у текст порівняння *наче вежі* "висока вузька споруда, що має висоту значно більшу за ширину і будується окремо або як складова частина фортеці, палацу", щоб, по-перше, увиразнити змальовувану картину – сувору красу гірського краю, а по-друге, викликати інші асоціації. Лексема *вежа* у другому лексико-семантичному варіанті має значення "в'язниця" з негативною конотацією, що вже на підсвідомому рівні налаштовує й готує читача до чогось поганого, біди, нещастя з героєм. У цьому випадку порівняння є імпліцитним засобом розкриття підтексту в перекладі, разом з тим воно органічно вписується в індивідуальний стиль М. Лермонтова.

У прикладі:

То остановится [Гамара], глядит –

И влажный взор ее блестит... [9, с. 119].

То раптом спиниться на мить –

І погляд, як огонь горить... [8, с. 132] –

використаний прийом додавання робить багатшим образ. В оригіналі ефект виразності досягається за допомогою лексеми *взор* з ремаркою традиційно-літературне, яка належить до поезії висо-

кого стилю. У перекладі автор замінює образ на нейтральне слово *погляд*, але компенсує це, увівши в текст порівняння *погляд* → *як огонь*. Завдяки цьому текст стає яскравішим, експресивнішим, підкреслює індивідуально-авторську майстерність перекладача.

У поетичному творі додавання вживаються для збереження форми тексту (розміру, типу, римування), призводять до розширення структури висловлення, до певних стилістичних і образних змін й представляють власне бачення перекладача тексту оригіналу.

Отже, дослідження порівнянь у перекладному аспекті дозволило виявити, що вони не тільки є засобом реалізації задуму чи слугують вирішенню авторського художнього завдання, але й виступають активним засобом виразності й експресивності, що зумовлює максимальне їх збереження в перекладному тексті. Тому не існує єдиного універсального способу їхнього відтворення. Незважаючи на це можна виявити загальні закономірності, що реалізуються на практиці: поряд з тим, що В. Сосюра відстоює позицію точності авторському текстові, застосовуючи калькування, але й визнає можливість маневру (застосування різних типів трансформацій), коли це викликано мовною чи художньою необхідністю.

Література

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода. Москва: Международные отношения, 1975. 190 с.
2. Берелехис О. А. Некоторые проблемы описания функционально-семантического поля сравнения. *Актуальные проблемы современного языкознания: материалы научно-практической конференции*. Уфа: Изд-во Башкирского ун-та, 1998. С. 13–16.
3. Голуб И. Б. Стилистика русского языка. Москва: Айрис-пресс, 1997. 448 с.
4. Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. 100 найвідоміших образів української міфології. Київ: Орфей, 2002. 448 с.
5. Комиссаров В. Н. Теория перевода: лингвистические аспекты. Москва: Высшая школа, 1990. 253 с.
6. Коралова Л. А. Прагматические аспекты передачи образности в тексте перевода. URL: <http://www.thinkaloud.ru/science/kor-obraz.pdf> (дата звернення: 10.11.2019).
7. Кучеренко І. К. Порівняльні конструкції мови в світлі граматики. Київ: Вид-во КДУ, 1959. 108 с.
8. Лермонтов М. Ю. Вибране: для ст. шк. віку. Київ: Школа, 2009. 288 с.
9. Лермонтов М. Ю. Стихотворения; Поэмы; Маскарад; Герой нашего времени. Ленинград: Художественная литература, Ленингр. отд-ние, 1988. 416 с.
10. Семенов А. Л. Основные положения общей теории перевода: учеб. пособие. Москва: Изд-во РУДН, 2004. 99 с.

References

1. Barkhudarov, L. S. (1975) *Yazyk i perevod: voprosy obshchey i chastnoy teorii perevoda* [Language and translation: questions of general and private theory of translation]. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya [in Russian].
2. Berelekhis, O. A. (1998) Nekotorye problemy opisaniya funktsional'no-semanticeskogo polya sravneniya [Some problems of describing the functional-semantic field of comparison] *Aktual'nye problemy sovremennogo yazykoznavaniya – Actual problems of modern linguistics*, 13–16 [in Russian].
3. Golub, I. B. (1997) *Stilistika russkogo yazyka* [Stylistics of the Russian language]. Moscow: Ayris-press [in Russian].
4. Zavads'ka, V., Muzichenko, Ya., Talanchuk, O., Shalak, O. (2002) *100 nayvidomishikh obraziv ukrains'koi mifologii* [100 most famous images of Ukrainian mythology]. Kyiv: Orfey [in Ukrainian].
5. Komissarov, V. N. (1990) *Teoriya perevoda: lingvisticheskie aspekty* [Translation Theory: Linguistic Aspects]. Moscow: Vysshaya shkola [in Russian].
6. Korolova, L. A. (1981) *Pragmaticheskie aspekty peredachi obraznosti v tekste perevoda* [Pragmatic aspects of image transfer in the text of translation]. URL: <http://www.thinkaloud.ru/science/kor-obraz.pdf> (Last accessed: 10.11.2019) [in Russian].
7. Kucherenko, I. K. (1959) *Porivnial'ni konstruktsii movy v svitli hramatyky* [Comparative constructions of language in light of grammar]. Kyiv: Vyd-vo KDU [in Ukrainian].
8. Lermontov, M. Yu. (2009) *Vybrane: st. shk. viku* [Favorite]. Kyiv: Shkola [in Ukrainian].
9. Lermontov, M. Yu. (1988) *Stikhovvoreniya; Poemy; Maskarad; Geroy nashego vremeni* [Poems; Masquerade; Hero of our time]. Leningrad: Khudozhestvennaya literature [in Russian].
10. Semenov, A. L. (2004) *Osnovnye polozeniya obshchey teorii perevoda* [The main provisions of the general theory of translation]. Moscow: Izd-vo RUDN [in Russian].

O. M. Petryk

Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of Slavic Philology, Comparative Studies and Translation of Mykola Gogol Nizhyn State University, e-mail: petrykhelena2000@gmail.com

M. V. Romanova

graduate student in Slavic Languages and Literature (including translation) of Mykola Gogol Nizhyn Institute of Philology, Translation and Journalism of Mykola Gogol Nizhyn State University, e-mail: ifromdybovyazivka@gmail.com

The Peculiarities of Comparisons Translation in M. Lermontov's Poem "The Demon"

The paper deals with peculiarities of comparisons translation on the material of M. Lermontov's poem "Demon" and its translation, made by V. Sosyura.

It is proved that comparisons are powerful linguistic means of phenomena characterization, they contribute to the revealing of ideas, positions, worldview of the poet; demonstrate his

subjective-evaluative attitude to objective reality facts. Comparisons of M. Lermontov are expressive-evaluative in their character; they represent an individual view on a particular object or phenomenon or resemblance to another object or phenomenon, reflect the worldview of the people to which the author belongs.

Difficulties in translating comparisons stem mainly from the peculiarities of poetic translation: originality of measure, rhyme, rhythmic-intonational specificity, much greater role of a single word, widespread use of phonetic means of text organization. The peculiarities and specificity of the imagery system of each language are also important.

It has been found that, in order to ensure the adequacy of comparisons translation and to preserve the individual style of the author, the translator needs to have specific methods of translation. Calquing is mostly widely used in V. Sosyura's translations, since original comparisons are easier for him because they are less often imprinted with social specificity. But this method can be acceptable only if the images of the original language and the languages of translation match. Substitution, which is the most common type of translation transformation, is used by V. Sosyura for the compulsory preservation of a poem form, or it is used in case when there is no complete stylistic correspondence in the language of translation or this correspondence cannot be achieved due to the inadequacy of an emotionally expressive colouring. The omission is not applied, but the omitted comparative constructs are compensated by other tropes, maintaining the meaning of the expression. Frequently used additions help the translator preserve the form of the poem, sometimes they also compensate for the losses; they also fully reveal V. Sosyura's translation skills, deep understanding of the poet's works and his inner world; they demonstrate translator's subtle sense of individual style, knowledge of the language and impeccable mastery of linguistic means.

Key words: comparison, poetic translation, translation techniques, calques, substitutions, omissions, additions.